

Til	Vår saksbehandler	Vår dato	Vår referanse
Riksantikvaren	Siri Hoem	2.05.2024	2024/1479
postmottak@ra.no	Marte Oftedal	Tidligere dato	Tidligere referanse

Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer – uttalelse til høringsforslag

Vi viser til høringsforslag om «Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer» med frist for merknader 02.05.2024.

Riksantikvaren ber særlig om «innspill på utfordringsbildet og avgrensning av strategien, prioriteringer innenfor deltemaene og innsatsområdene». Bevaringsstrategien skal bli et verktøy for vern og utvikling. Det er definert tre deltema: 1. Sjøveien; 2. Naustet – der vi går i land; 3. Ferie og friluftsliv langs kysten.

Militære kulturminner

Forsvarsbygg bemerker at militære kulturmiljøer ikke er omtalt i strategien.

Forsvar av Norges kystlinje har til alle tider vært en sentral militær oppgave, med sjøveien som en viktig faktor for lokalisering av forsvarsanlegg. Når man beveger seg langs kysten i dag, vil man uunngåelig treffe på en rekke forsvarsrelaterte anlegg og spor i landskapet, dels store landområder med et mangfold kulturminnetyper. Noen av disse kulturmiljøene er godt kjent, andre representerer «skjult» kunnskap og svakt utnyttete ressurser med tanke på historieformidling – for eksempel som ressurser/besøksmål i undervisning, reise- og friluftsliv.

Etter Forsvarsbyggs vurdering bør kystnære festninger og militærhistoriske landskap omtales i bevaringsstrategien. Temaet spenner bredt, både i type kulturmiljøer og vernestatus. Typiske kategorier:

- Nasjonale festningsverk med kystrelatert beliggenhet, som Oscarsborg, Fredriksvern verft og Karljohansvern. Disse er fredet ved forskrift etter kulturminneloven § 22a og forvaltes som nasjonalt viktige kulturmiljøer.
- Øvrige militærhistoriske anlegg, enten i Forsvarets eie (dels i aktiv bruk) eller avhendet fra sektoren. Varierende vernestatus.
- Militærhistoriske landskap, dels utenfor allfarvei, som eies av kommunale eller private grunneiere og ikke er underlagt lovfestet vern. Langs hele kysten har vi for eksempel omfattende tyske anlegg fra andre verdenskrig (rester av bunkere, løpegrover,

kanonstillinger mv.). Disse kulturmiljøene har ofte ikke juridisk vern, eventuelt er de (indirekte) sikret ved ulike formål (herunder friluftsområder) i arealplan. Nødvendig sikring, som gjenfylling av løpegraver mv., er som hovedregel utført.

Anleggenes verneverdi og forvaltning er i hovedsak avklart gjennom Forsvarets landsverneplan og påfølgende prosesser. Det er imidlertid enkelte momenter og utfordringer som kan løftes fram og gjerne innarbeides i Riksantikvarens bevaringsstrategi.

Turisme og friluftsliv

Nasjonale festningsverk er aktive turistmål, ofte er dette lokale hovedattraksjoner med høye besøkstall. Dette bør synliggjøres og aktivt være del av kommunale/fylkeskommunale/nasjonale planer for turisme/reiseliv, friluftsliv og relaterte aktiviteter. Bruken som besøksmål tilpasses festningens verneverdier og hensyn til sårbarhet og verdighet som kulturminnene krever.

Militærhistoriske landskap forteller interessant nasjonal historie, med kulturminner som kan spenne over flere hundre år. Mange slike landskap ligger «ubrukt» og er i mindre grad kjent og aktivisert som del av lokalt reiseliv og friluftsliv. Bevissthet om og planer for bruk av militærhistoriske landskap som ressurs i lokalt reiseliv kan økes. Noen slike anlegg kan tilrettelegges for å øke kunnskapsformidlingen, enten med skilting og/eller besøksentre, fortrinnsvis i utkanten av miljøene, slik at disse kan oppleves mest mulig intakte (som ruinlandskap). De har også potensial i undervisningssammenheng.

Militærhistoriske landskap – kartlegge og sikre verneverdier

Militærhistoriske landskap, særlig de som eies utenfor forsvarssektoren, bør kartlegges systematisk og vurderes med tanke på verneverdier og eventuelt formalisert vern. Dette bør inngå i kommunale kulturminneplaner og på sikt sikres i arealplaner. Mange slike anlegg ligger utenfor tettstedene og kan falle utenfor områdene som naturlig inngår i kulturminneplaner og lokalt initierte registreringer.

Ny bruk av tomme bygninger

Det er en mengde fredete/verneverdige bygninger knyttet til de kystnære festningene (og andre militærhistoriske miljøer) som ikke er i bruk. Målet må være å få flest mulig bygninger i aktiv bruk, både for å sikre vedlikehold og bidra til bærekraftig ressursbruk.

Mvh

Marte Oftedal
Avdelingsleder

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og derfor ikke signert.